

KUKKIAN

KESÄ

1984

Kansikuvamme Rautajärven Kortteenpohjasta. Taustalla hämmöittää Rautajärven ruisen kokonpolttoasari. Vassamme hyvinkäälä Kukkian kesä-asukkaat sa, Jukka ja Pekka Ryynen. Ryynäset ovat t vuonna olleet jo 20 vu Kukkia-faneja.

Kuvaus: Pekka Ryynä

761:n LUOPIOISIIN MUUTTANEEN KARJALAISEN NIMET
LIITTEENÄ KUKKIAN KALASTUSKUNTIEN SUURKARTTA
VUODEN 1984:n SUURET KALAT KUKKIALLA
RANTOJEN MIESTEN RIEMUT
KUKKIAN SEUDUN KANTA- JA KESÄ-ASUKKAIDEN
TIEDOTUS- JA KESÄJULKAISU
8. VSK • 1.6.8

Luonnonharrastajan retki-kohteita Kukkian seudulla

Kesän lomapäivinä saattaa itsekullekin tulla tarvetta tutustua lähiympäristöönsä hieman tarkemmin. Varsinkin jos saapuu kylään pitkämatkaisia vieraita, jotka eivät seutua tunne, alkaa tuota pikaa kysely ja utelu, että mikä ja millainen paikka se tämä teidän asuinkuntanne oikein on. Kun sanalliset kuvaukset eivät pitkälle riitä, on edessä pienempi tai isompi kiertoajelu yhdistettynä mahdolliseen patikkaretkeen. No, Kukkialla ja sen ympäristössä riittää kyllä näytettävää: on sekä kulttuurikohteita että luontoa, mitä esitellä. Monasti kaipaasi kuitenkin karttaa ja kirjallista selostusta kohteista. Pekka ja Timo Miettisen mainion kivi- ja rautakautisia asuinpaikkoja Luopioisissa selostavan luettelon innoittamana päätin laatia käsilläolevan selostuksen sopivista luonnonharrastajan retkikohteista Kukkian seudulla. Tällä kertaa jätän itse Kukkian hieman vähemmälle ja siirrän painopistettä sen ympäristöön. Mihinkään tyhjentävään luetteloon en tässä pyri, mutta edustavaan otokseen kyllä. Väärinkäsitysten välttämiseksi pitää kasvien nimissä välistä käyttää myös tieteellisiä nimiä, joita voi tarkistaa kasvioista, esim. Hiitonen—Poijärvi: Koulu- ja retkeilykasvio, 1961 (tai jokin myöhempi painos). Kohteiden nimen perässä oleva numero suluissa viittaa ohaiseen karttakkeeseen, johon kohteen sijainti on merkitty.

Länsi-Kukkian saaristo (1)

Kukkiassa on peruskartan mukaan n. 400 saarta, ja huomattava osa niistä sijaitsee juuri läntisellä eli varsinaisella Kukkialla. Täällä saaristo muodostaa todellisen sokkelikon, johon Kukkiaa katsomaan saapunut vieras pitää mahdollisuuksien mukaan viedä. Puolen tunnin moottorivenäjälun jälkeen voi vieraalta kysäistä, että missä päin hän arvelee kotivalkaman sijaitsevan. Vielä hausemmaksi tilanne muodostuu, jos vieraita on useampia ja kaikki ensikertalaisia Kukkialla: jos sää on vielä pilvinen, on vieraiden suunnistusvaisto täysin sekaisin, ja he ehdottavat todennäköisesti kaikkia ilmansuuntia kotisuunnaksi. Saarten välisiin sokkeloihin ei pidä lähteä seikkailemaan, sillä ne ovat tunnetusti täynnä siirtolohkareita ja salakareja. Parasta kiertää pitkin avoimempia selkiä ja ihailla maisemaa, joka runsaanpuoleisesta rakentamisesta huolimatta (mökkit mukavasti rantapuiden takana piilossa!) muistuttaa monin paikoin suurta erämaajärveä. Lukuisat kuikat ja koskelot korostavat tätä tunnelmaa, joskin vehmauttakin löytyy. Jos ajelumme sattuu juhanuksen jälkeiseen aikaan, voimme siellä täällä nähdä useiden hehtaarien laajuisia järvisätkin-kasvustoja (Ranunculus peltatus) täydessä kukassa. Kasvi on koreudestaan huolimatta puhtaan veden osoittaja. Kukkia — Kukki- ja järvi — on oletettavasti saanut nimensä juuri tämän kasvin runsaasta kukinnasta. Muuten on näkyvä vesikasvillisuus täällä niukkaa. Vedenalaiset niityt sen-

Puutikkalan Ahosaaren itärannan kasvillisuutta: harvaa järviruokoa ja kortetta, veden alla runsaslajinen pohjaruusuksikasvillisuus, jossa mm. ormio (Pilularia globulifera). Taustalla vasemmalla Evinsalo ja keskellä Hainkanvuori.

sijaan voivat olla paikoin laajoja-kin ja runsaslajisia. Sellaista kasvillisuutta voi löytää kaikkialta, missä pohja on hiekkavaltaista. Suositeltava tutkimuspaikka on esim. Rihanniemen rantamatala (3), josta helposti löytää tumman ja vaalean lahnaruohon (Isoetes lacustris ja I. echinospora), hap-siluikan (Eleocharis acicularis), äimäruohon (Subularia aquatica), järviraanin (Littorella uniflora) ja Kukkian erikoisuuden, ormiön (Pilularia globulifera). Niiden tunnistaminen ilman asi-

antuntijan apua ei ole kaikkein helpoimpia tehtäviä, mutta yrit-tään aina voi.

Jokseenkin samanlaista kasvillisuutta kuin Rihanniemestä löy-tää esim. Puutikkalan Ahosaaren itärannalta (4), jossa voi lisäksi ihailla samaa maisemaa kuin aikoinaan runoilija Eino Leino.

Kun saaristokierroksella on saapunut Karvoluodonselälle, pi-tää Siikasaaren kohdalla ohjata Leijonansalmelle (2), jossa voi ihmetellä leijonanhahmoista siir-tolohkareita. Joidenkin mielestä

STOP

NIIN KESKUS-PAIKASSAMME HAUHOLLA KUIN MYYMÄLÄ-AUTOREITILLÄMME KUKKIALLA TAPAA VALINTAVARAISEN K-KAUPAN JOUSTAVAN PALVELUN JA KESÄISEN TAVARA-VALIKOIMAN.

AVOINNA:
MA—TO 9—18
PE 9—19
LA 8—14

K VALINTA LINTUNIEMI MYYMÄLÄAUTO
HAUHO puh. 917/41285

Pohjolaampi

kutsuu kalastamaan ja virkistävään vapaa-ajan viettoon.

- rentouttavaa virkistyskalastusta
- kirkasvetisessä, raikkaassa Wääksynjoessa kasvaneita maukkaita kirjoloisia
- välineet ja rakenteet saaliin valmistamiseen paikalla: suolaten, savustaen, hiillostaen
- vapaa-ajan viettoa luonnon helmassa
- polkuja retkeiltäväksi
- keinoja, puistokaruselli ja liukumäki lapsille
- kahvio (myös lämpimiä aterioita)

Aukioloajat:

Kesäkuun alusta joka päivä klo 9—20.

Luonnonharrastajan valikoituja retkeilykohteita Kukkialla ja sen lähiympäristössä. Numeroidut kohteet (1–23) on nimetty ja kuvattu tekstissä. — Laatinut U. Mäkirinta 1984.

se on enemmän suden näköinen, mutta vaikuttava näky joka tapauksessa. Kannattaa etsiä parasta kuvakulmaa.

Iso-Vekunan näköalakallio (5)

Harvaa männikköä kasvavalle, korkealle kalliolle nouseaan sen jyrkänpuoleista itärintettä. Näkymä kalliolta Länsi-Kukkian saaristoon on varmaan niitä upeimpia, mitä Kukkialta löytyy. Täällä on 1950- ja 60-luvuilla sijainnut näkötorni, joka sittemmin lahosi ja purettiin pois. Uuden tornin rakentaminen voisi taas olla paikallaan mm. lintuharrastajia varten, jotka täältä käsin voisivat kiikaroida viereisen rauhoitusalueen linnustoa (mm. kuikkia, koskeloita ja tiiro-

ja) niitä pahemmin häiritsemättä.

Itse Iso-Vekunasaari on tunnettu harvinaisista orkideoistaan. Hyvällä onnella voi sieltä löytää mm. leveälehtisen neidonvaipan (*Epipactis helleborine*) tai linnunpesäjuuren (*Neottia nidus-avis*) ja puhutaanpa metsänemästäkin (*Epipogium aphyllum*). Missään nimessä niitä ei pidä poimia, vain katsella ja valokuvata! Saaren kuuluisat omenapuut eivät ole metsäomenapuuta (*Malus sylvestris*), kuten joskus on väitetty, vaan aivan tavallista viljeltyä lajia (*M. communis*).

Lepsinsalmi (6)

Joka etsii Kukkialta todella rehevää kasvillisuutta, suunnistakoon kohti Lepsä (6). Matkalla voi sivumennen ihailla paikallista

”punkaharjua” Harjunsalmessa (7). Itse Lepsinsalmi on lähes kokonaan suurkanavallisuuden peittämä, niin että vapaata vedenpintaa on vain nimeksi. Edustavasta kasvilajistosta mainittakoon esimerkiksi seuraavat: kurjenmiekka (*Iris pseudacorus*), osmankäämit (*Typha angustifolia* ja *T. latifolia* sekä niiden risteytymä), haarapalpakko (*Spartanium erectum*), jokileinikki (*Ranunculus lingua*), keiholehti (*Sagittaria sagittifolia*), vesirutto (*Elodea canadensis*), lumme (*Nymphaea candida*), ulpukka (*Nuphar lutea*), kiehkuraarvi (*Myriophyllum verticillatum*) ja tietenkin ruoko, korte ja kaisla. Yhtä rehevää kuin Lepsinsalmessa on kasvillisuus monin paikoin Pohjois-Kukkialla; esim. Pihtisalmessa (8) ja Rautajärvellä (9).

Runsasta lajistoa hakeva voi löytää sitä muualtakin Kukkialta, esim. Haltianselältä, kirkolle työntyvistä Karvialahdesta (10). Sen lajisto on jopa monipuolisempi kuin Lepsinsalmen.

Haikan kalkkilouhos (11)

Kuohijoen Haikan kalkkilouhoksen maastossa on laaja ja runsaslajinen lehto. Louhos on ollut käytössä jo keskiajalla, mikäli perimätietoon on luottamista. Vielä nykyäänkin louhoksella tehdään koeluontoisia kuoppia silloin tällöin. Lähitienoilta on etsitty askettäin varsinaista kalkin emäkalliota aina suuryhtiön voimin, mutta löydökset eivät ole johtaneet louhintaan.

Vanhalla louhoksella kalkki esiintyy kovin epäpuhtaana

muun kiven joukossa, mutta sen vaikutus paikan kasvipeitteeseen on mitä mahtavin. Vanhat louhoskuopat ja niiden lähiympäristöt peittyvät koivun, haavan, metsälehmuksen ja vaahteroiden tiheikköön saaden alleen lähes läpitunkemattoman pensaikon (lajeina näsiää, lehtokuusamaa, koiranheistä ja punaista viinimarjaa). Itse kenttakerros muodostuu pääasiassa vaateliaasta lehtolajistosta, josta mainittakoon esimerkiksi keväinen linnunherne (*Lathyrus vernus*), vuohenputki (*Aegopodium podagraria*), sinivuokko (*Anemone hepatica*), lehtotesma (*Milium effusum*), rohtomikkä (*Pulmonaria officinalis*) ja lehto-orvokki (*Viola mirabilis*). Ehkä vahvimman vaikutelman tekee kävijään kuitenkin puissa ja pensaissa köynnehtivä humala (*Humulus lupulus*), joka täällä saatetaan olla aivan alkuperäisellä, villillä kasvupaikalla. Keski-Europasta saapuvaan turistiin tämä lajisto ei erikoisemmin tee vaikutusta, sillä kysymyksen on sikäläisestä tavallisesta lajistosta, mutta suomalaisturistille ja jopa asiantuntijalle tämä eteläinen kasvistoelementti vaikuttaa mitä hienoimmalta. Kalkkilouhoksen lehdossa kasvaa myös punakevätmaljakas (*Sarcoscypha coccinea*), kalkkia vaativa maljamainen sieni, jonka aikoinaan löysin täältä Hämeelle uutena lajina. Lähitienoiden lettokorvista, joita tapaa kapeina juotteina, voi löytää sääskenvalkun (*Achroanthus monophylla*), Pirkanmaan uhanalaisiin kuuluvan kämmekkälajin.

Kun Haikan kalkkilouhoksen

alue on nyt todettu kelvottomaksi louhintatarkoituksiin, olisi syytä ryhtyä toimenpiteisiin suojelualueen perustamiseksi. Paikan kulttuurihistoriallinen ja luonnontieteellinen arvo ovat sitä luokkaa, että Luopioisista on vaikea osoittaa toista vertaista kohdetta, ellemmme nyt halua mainita itse Kukkiasta.

Louhokselta käsin voi tehdä pitkän erämaavaelluksen luoteen suuntaan, jossa laaja Haikan niemimaa Haikanvuorineen (12) ja rehevine notkelmineen tarjoaa aidon elämyksen. Siellä täällä niemimaaalla tavattavat lehmus ja vaahtera kasvavat täällä ilmeisesti alkuperäisillä kasvupaikoillaan ja monet muutkin vaateliaat lajit (esim. kaislasara, *Carex rhynchophylla*) ilahduttavat retkeilijää.

Kurkisuo (13)

Kurkisuo pitäjän itälaidalla sijaitsee Vahtermetsän, Kyynärön ja Ämmänsä kylien alueella ja melkoiselta osaltaan vielä Padasjoen pitäjän puolella. Kurkisuo on ehdottomasti pitäjän laajin ja edustavin suo, eikä lähitienoillaan ole mitään vastaavaa. Se on melkoinen nähtävyys jo monelle eteläsuomalaiselle, mutta keskieurooppalaiselle se voi tarjota syvän luonnonelämyksen. Kurkisuo on monenlaisia kasvivyhdyskuntia: korpia, rämeitä ja nevoja sekä tulvanalaisia nevan ja leton välimuotoja. Pitäjien rajalla sijaitseva Kurkijärvi työntää keväisin tulvavesiään suon tiettyihin osiin, jotka ovatkin eräinä vuosina niin hetteisiä ja helluvia, että kulkija pelkää joka hetki

Humala (*Humulus lupulus*) köynnehtii puissa Haikan kalkkilouhoksen lehdossa.

Haikan kalkkilouhoksen lehtoa. Keskellä läpitunkematon, lehtopensaiden muodostama tiheikkö, taustalla niinipuiden rivi.

Rehevää aluskasvillisuutta Haikan kalkkilouhoksen lehdossa: lehto-orvokki (*Viola mirabilis*) ja rohtomikkä (*Pulmonaria officinalis*).

RAKENTAJA SANEERAAJA

Suoritamme Pälkäneellä ja lähikunnissa sähköasennuksia erilaisiin rakennuksiin sekä teemme sähkösuunnitelmat ammattitaidolla. Ennen kuin päätät, kysy Sähkösetin sähköpalvelupaketista.

SÄHKÖSET OY

36600 Pälkäne, puh. 936-2096

KANGASALAN

Kukkapalvelu

E. SIMULA PUH. 770040

KUKKIA ERI TILAISUUKSIIN.
SIDONTATÖITÄ.
VIHERKASVEJA.

humpsahavansa korviaan myöten rutaan. Paikoin kasvaa saraheinä tiheänä niin, että sitä on aikoinaan niitettykin karjan rehuksi. Paikoin taas ovat turpeenoton merkit nähtävissä. Koskemattomuus on kuitenkin vallitsevana. Mikä onni, että suon eräiden laita-alueiden ojitukset eivät ole edenneet pitemmälle suon keskusta. Niinpä Kurkisuo onkin säilynyt monien suolintujen suosi-
 simana pesäpaikkana. Nimilaji, kurki, kuuluu vakituiseen pesimälajistoon ja hiukan pitemmällä retkellä sen onnistuu tavallisesti näkemäänkin. Kasvilajisto tarjoaa asiantuntijalle monenlaista kiintoisaa (esim. *Drosera intermedia*, *Carex livida*, *Juncus stygius*), ja kaikki voivat nauttia rämeiden tupasvillan valkeasta niitystä, mättäiden karpaloista, hylan valkeista kukista ja joskus myös sen antamista keltaisista hedelmistä. Suon pohjoisen haaran vetinen raateniitty on varmaan monelle ihmiselle ennennäkemätöntä kasvillisuutta, sillä harvapa täällä raatteen (*Menyanthes trifoliata*) tuntee. Kokonaisuutena Kurkisuo on erittäin arvokas retkeilykohde, jolla on arvoa enemmän kuin paikallisesti. Onkin vähintään toivottavaa, että se säästyisi lisäojituksilta tulevaisuudessakin. — Suolta Kelkankylän kautta palatessa voi tutustua Suomen paksuimpiin kuuluiin metsälehmukseen Ali-Paavolan luona (14).

Pihtilampi ja Haltian takamaa (15)

Jos haluaa todellista villin erämaan tuntua retkeilynsä, on suositeltavaa ajaa metsäautotietä lähelle Pihtilampea (15) ja jatkaa sieltä jalkaparikassa muutaman kilometrin lenkin Hirvijärvien ja Laippajärvien maastossa. Jo itse Pihtilammen rantaa lähestyttäessä tulee liikkua huomaamattomasti rantametsän suojassa, mikäli haluaa nähdä lammella pesiviä arkoja lintuja, kaakkuria ja kurkia. Hirvijärven Lempaanlahden (16) korkeat, äkkijyrkät kalliot yllättävät monen retkeilijän jylhyydellään. Erämaan tuntua ovat omiaan lisäämään ilmassa leijaileva korppi tai lentoon ryskyen nouseva metso. Vielä kesällä 1959 pesi täällä kallionjyrkänteellä muuttohaukka, jota sittemmin ei ole nähty. Järven rantasoraikossa saattaa kulkijan silmään pistää suovilukko (*Parnassia palustris*), täälläpäin melko

Vahtermetsän Kurkisuo avointa osaa. Toivottavasti painetustakin kuvasta erottuu kaksi kurkea horisontin yllä, kuvan keskikohdassa.

Kurkisuo laiteen korpimaista rämettä tupasvillan ollessa koreimmillaan.

harvinainen kasvi. Ison-Laipan (17) rantanevalla on puolestaan pitäjän ainoa vaiveroosiintymä (*Chamaedaphne calyculata*). Masulammen ja Särkijärven välisellä kalliolla on keväthatkan (*Spergula vernalis*) melkein ainoa kasvupaikka pitäjässä (18). Tältä kalliolta onkin jo lyhyt matka Särkikosken jalavalehtoon (19), joka olisikin jo retkikohde sinänsä kynäjalavineen (*Ulmus laevis*) ja monine vaateliaine lehtokasveineen. Mutta jos suuntaamme askelemme kohti pohjoista erämaaseutua, saatamme hyvällä onnella kohdata harvinaisia metsän eläimiä: Täällä on tavattu aina viime vuosiin asti uljasta kalasääskeä pesivänä ja Hämeen vaakunaeläintä, ilvestä; eivätkä myöskään sellaiset suurpedot kuin karhu ja susi ole taas nykyään täysin poissa laskuista — varsinkaan täällä.

Lemmittylän rantamaat (20)

Kankahuvenlahden ja Hasialahden välisessä Lemmittylänniemessä on varsinkin keväisin mai-

nio retkeilymaasto sini- ja valko-
 vuokkoineen ja lehtipuineen. Hyvällä onnella voi löytää myös kevätesikkoa (*Primula veris*), jolla on täällä pari turvapaikkaa entisten, nykyisin jo metsittymässä olevien peltotilkkujen laiteilla. Monin paikoin tapaa aluskasvillisuutta, joka edustaa mitä parhainta lehtoa vaateliaine lajeineen. Eniten varmaan ilahtuu löytäessään neidonvaipan (*Epipactis helleborine*), ison kämmekkäkasvin, jolla täällä on vakiintunut kanta. Hasialahden salmen pohjoisrannalla, Kylänniemessä, jonka kärki vielä on Luopioisten puolta, tapaa niinikään hylätyn peltotilkkun laiteilta erinomaisten vaateliasta lehtolajistoa (näsiää, kuusamaa, vuokkoja, imikkää, linnunhernettä ym), mutta kevätretkeilijän parhaita tuttavuuksia täällä ovat varmaankin iso käenrieska (*Gagea lutea*) ja sieni punakevätmaljakas (*Sarcoscypha coccinea*).

Syrjänharju (21) ja Häyläsuo (22) eivät ole kaukana edellisestä kohteesta. Syrjänharju on pitäjän laajin harjumuodostuma, joka jatkuu luoteessa Pälkäneen Luikalaan asti. Lemmittylän ja Kajantilan kohdalla sillä on erinomaisten komea muoto, joka antaa ryhtiä koko Aitoon maise-
 malle. Pohjavesivarastona Syrjänharju on kehittyvälle Aitoon taajamalle ennen pitkää korvaamaton. Kasvillisuutensa puolesta Syrjänharju edustaa melko tavanomaisista harjumetsää, josta erityistä rehevyyttä osoittavat lajit puuttuvat. Tyypillisiä harjulajeja edustavat kuitenkin esim. etelän maarianheinä (*Hierochloa australis*), häränsilmä (*Hypochaeris maculata*) ja sianpuola. Ainakin vielä 1970-luvulla kasvoi harjun keskirinteessä komea, n. 10 m korkuinen käärmekuusi. Toivottavasti tämä tyyli puhdas yksilö on saanut edelleenkin kasvaa rauhassa.

Tyyli puhdas käärmekuusi (*Picea abies f. virgata*) Lemmittylän Syrjänharjussa 1959 ja kasvaneet siellä vieläkin, joskin melkoista isompina. — Kaikki artikkelin kuvat ovat kirjoittajan.

KYLMÄ- TAI KODINKONE Ongelmia

Otappa yhteys

Jäähdytyskoneliike
H. LAIRIKKALA
P. 917-711 274
Parola

Jatkuva päivystys
 myös viikonloppuisin

- korjaukset
- asennukset
- huollot
- myynnit

TUOMASKUUTA

OM. KULTASEPPÄMESTARI
T. VAINIKAINEN

PÄLKÄNEENTIE 1 36200 KANGASALA
 PUH. 772 793

ARVOLAN
 KORJAAMO
 JA
 UNION-
 JAKELUASEMA
 Tuulos — puh.
 917-79675

Avoimna
 ark. 7-17
 Lauant. 7-14
 sunn. suljettu

Harjun koillisrinteen juurella levittäytyvä laaja Häyläsuo (22) ei nykypäivänä enää ole kovin mielenkiintoinen, koska suo on tehokkaasti ojitettu 1950-luvulla. Silloin Häyläsuolla kasvoi useita lettolaajeja kuten punakämmekkä (*Orchis incarnata*) ja lettosara (*Carex heleonastes*) ja väitettiin sieltä kerätyn jopa kapealehtistä kämmekkää (*O. traunsteineri*). Häyläsuo on ollut aikoinaan Joutteselän lahti, ja vielä ennen suon ojitusta sen keskellä lainehti ainakin kevättulvien aikaan pieni järvi. Häyläsuon vetisyyttä ruokkivat monet Syrjänharjun tyvellä pulppuavat lähteet. Poistamalla suon keskustasta piimaavaltainen lieju, saataisiin paikalle jälleen mitä puhdasvetisin lampi (ilman että vedenpintaa tarvitsisi paljoakaan nostaa) ja rannoille ehkä jotakin entisestä letto- ja lähdelajistosta ja veteen vaikkapa jalokalaa. Nythän järvien restauroinnit ovat taas muotia, niin että siitä vaan, Aitoon tarmokkaat isännät, jotka Häyläsuota omistatte! Siinä teille mainio harrastuskohde!

Puutikkala (23)

Puutikkalan kylää pitää varsin moni Kukkian rantojen parhaana kesäkylänä. Tässä aion kuitenkin tuoda esiin Puutikkalan keskikylän Luopoisten parhaana "vanhan kulttuurin seuralaislajien" (K. Linkolan antama termi) esiintymispaikkana. Kulkemalla pitkin Puutikkalan raittia ja poikkeamalla myös pikkuteille ja maa-

talojen pihoille sekä tarkkailemalla navettojen seinustoja, aittojen ja riihiin nurkkia jne, löytää täältä sangen mielenkiintoisia, vanhaa asutusta ilmentäviä kasvilajeja kuten litutillin (*Descurainia sophia*), rohto-pernaruoohon (*Sisymbrium officinale*), takiaisen (*Arctium minus*), koiruohon (*Artemisia absinthium*), keltamon (*Chelidonium majus*), kylämaltsan (*Atriplex patula*) ym. Koskikylältä Virtainsillalle maantie kulkee pitkin matalaa harjua, jonka rinteillä kasvaa kulttuurin suosimaa keltamataraa (*Galium verum*). Sen kukinta värjää heinäkuussa tien varret keltaisiksi. Muista harjukasveista mainittakoon ketokäenminttu (*Satureja acinos*) ja kanerisara (*Carex ericetorum*), joiden havaitseminen on jo vaikeampaa. Puutikkalan maisemassa pistävät silmään lukuisat pylväskatajat ja visakoivut. Lisää tämän kylän mielenkiintoisesta kasvimaailmasta voi lukea kirjoituksestani "Puutikkala" -teoksessa (1973).

Deutsches Referat

"Ausflugsobjekte für Naturfreunde in der Gegend vom Kukkia" von Doz., Dr. Urho Mäkirinta, Universität Oulu. Ein Auswahl von Stellen und Objekten in der Gegend vom See Kukia wird geschildert. Die Stellen (Nr. 1—23 in der beigefügten Karte) sind vorzugsweise botanisch, z.T. aber auch zoologisch betont. Einige lokale Naturschutzfragen werden behandelt.

Liisa Vuorinen:

"Älä sinä puhu, anna minä puhun" sano Vähpää poikaansa

Mutta kun ny tarttis meitin kaikkien puhua, ettei tää levvee ällämurre meitiltä pääsis hukkuun kirjakiälen ja sen lankin sekotukseen. Aiai, kun mua ilkeittää, kuv vanhat ihmisekkin jeesaa ja sanoovat okei ja muuta semmosta, jok ei meitin murrealuveeseemme hankikkan kuulua.

Kukkiasaura hoi! Tehkääs semmonen konsti joskussa, että kum pilätte kokovuksianne, nin pankaa semmonen määrä, että siinä kokovuksessa tarttee puhua tätä meitin murrettamme niitten, jotka ovat luapiolaisia syntyjään. Ja jos huamaamatta puhuu jottain muuta molinaa, nin maksakoon vaikka vitosen sakon Kukkiasuran toiminnan tukemiseks. Ohan niitä kiulujen ja vanhojen kirjojen ja asiapapereitten kerrääjiä jos jonkillaista, mutta kyllä se nin on, että kuv vanhan kansan suu lopullisesti kii mennee, siin on murre kans menny.

Mulla se vaikeeta o, kumma olen (älläpitäjässä kyllä) toisella murrealuveella. Tää Itä-Hämmeen murre ov vähä jo karjalaisuutej ja savvoo menevää. Kellekkämä täällä meitin murrettamme puhun, kun ei o luapiolaisia mailla halmeilla.

Kukkian kesän kautta ehlotan: Tehlääs siällä Aitoossa, jossama suvella paljo olen, joskus semmonen murre-ehdot. Tulkai vaikka Vakkomäkkeen Pihlajamäijelle kahveelle ja puhuhuun meitin omaa murrettamme. Ja — sama sakko — vitonen virheestä Kukkiasuralle.

— Ohan tätä ääninauhalle talletettu ja Pertti Virtarannan sun muitten kokojelmissa, jokkuu pualustaa. Nin, mutta tätä kahlalla jallaalla kulkevaa elävää murretta minä meinaan. Kukkaas meitistä vanhostakaan ymmärtää Hyllisen Tyyne-vinaan sanna Latvuksen pikkulikolle runsaat kolmekymmentä vuotta sitte. Yks likosta sano: "Täti, mun on pissahätä." Tyyne kyäräs ne ovestaan pihalle ja sano, että koittakaa ny tarminenne talua. "Mitä talua?" kysy pikkulikla. Nin taitaa yks ja toinen älläpitäjämme asukas tänäkin

FRISCO
on täyttä tavaraa

**Appelsiini
Grape
Sitruuna**

OP
OP
OP
OP
OP
OP
OP
OP
OP
OP
OP
OP

**OSTAT,
MYYT TAI
VAIHDAT
KIINTEISTÖÄ —**

**KÄYTÄ ASIAN-
TUNTEMUS-
TAMME!**

**Tammermaan
OP-Kiinteistökeskus Oy**
Kauppakatu 4
33210 Tampere 21
puh. 931-30 725

**...kun on
ajokortista
kysymys!**

**HÄMEEN
AUTOKOULU**
TAMPERE
Aleksanterinkatu 31
puh. 931-247 26

HÄMEENLINNAN
LASIKORJAUS
13800 KATINALA. 917-73322

**IKKUNALASIT
SELEKTIIVILASIT
MITTAIKKUNAT
LISÄLASIT
ASENNUKSET**

RAKENTAJA!

3-kert. ikkunat
ulko-ovet
keittiökalusteet
komerot

**Vinkkaamaan
puulevy**
Tampereentie,
33880 Sääksjärvi
(7 km Tampereelta)
puh. 931-672 200
av. ma—pe 8—17

päivänä sannoo. Minä tiälän, mitä Tyyne tarkotti. Jakkama teittiä muitakin Luapiolaisten murretta puhuvia saan kouratuntumaan, nimmä sanon, jos ette tiälä. Ja tiälättekös te sitä, mistä likkaa käskettiin avviisi hakkeen, kun sama verrav vuasia takappäin kun äskösestä esimerkistäkin yks aitoalainen isäntä käski: "Likka, tuas mulle avviisi ahentakkaa massiinan päältä?"

Min olen ollu täällä kolmekymmentä vuotta, muttei tää Päijät-Hämmeen murre o minnuun tarttunu. Ja kum ma olin Aitoossa viime suvena, nin kuuntelin yhtä ihmistä, joka on ollu Aitoossa yli viiskymmentä vuotta ja se puhu lapsuutensa murretta, joka on kaukana Luapijoisten murteesta. Nin se pittääkin olla. Kirjakiältä siällä, missä se on paikallaan, lanki jääköön nuarten korvikekiäleks, kun eivät muuta osaa. (Vai eiväkkö viitti puhua?) Mutta mee vanhat, mee piletään joskussa juttuehtoo ja sillon soikoon meitin ällämme ylimmillään:

"Meilän ja teilän kissat ja koirrat olivat meilän uudessa kolassa suuressa velen hälässä."